

~~X~~ DE LAATSTE KREEFTENKUTTER
VAN NIEUWPOORT

6881

In 1910 vaarde voor het laatst de kreeftenkutter van Nieuwpoort naar de kust van Bretagne. Vijfentwintig jaar lang had hij die vaart gedaan.

Het begon in 1885. *L'Etoile de la Mer*, zo noemde het schip, en het behoorde toe aan de heer Haelewyck van Oostende. Het was het eigenaardigste schip van de Nieuwpoortse vloot : een tweemaster van 35 m. lengte, waarvan de zeilen bij middel van kaapstanders werden opgehaald.

Het was een zeer sterk gebouwd beunschip. De middenromp bevatte een grote waterbak met gaten doorboord, waarin het zeewater kon doorspoelen en waar ongeveer 20.000 kreeften gedurende de zeereis het leven konden houden. In het Frans draagt zulk schip de naam van : « vaisseau - vivier » of « homardier ».

Veertien jaar lang was Henri Lauwereins kapitein op de kreeftenkutter. Hij was een ervaren zeerob. Drie- en vijftig jaar heeft deze Nieuwpoortenaar op zee rondgevaaren. Zeventien reizen had hij als kapitein op IJsland medegemaakt voor de rederij Gommers. Toen lagen, in de jaren '80, nagenoeg veertig ijslandvaarders of grote daartoe speciaal geoutilleerde kutters in de haven van Nieuwpoort. Met een schoener, eigendom van de heer Flips uit Nieuwpoort, was kapitein Lauwereins op lange vaart geweest naar Portugal om ladingen zout, en naar Spanje om ladingen oranje-appelen en vijgen. De stuurman van de kreeftenkutter was Charles Pyliser van Oostduinkerke. Zijn zoon Aloïs Pyliser was kok aan boord, en Dies Puis en Aloïs Puis waren de twee matrozen.

Elk jaar gedurende het zomerseizoen deed de kreeftenkutter tien reizen naar de gevaarlijke kust van Bretagne met haar honderde fjorden en haar bedrieglijke rotsachtige klippen, waartegen de zeeën met bruisend geweld komen aanstormen. Men vertrok uit Nieuw-

poort omstreeks 3 Maart voor de eerste reis, en de laatste tocht eindigde met Sint-Michielskermis. De vaart duurde tien tot twaalf dagen, volgens de wind gunstig zat of niet. Met goede wind in de zeilen kon men het doen op zes tot acht dagen.

Men zeilde naar Labre de Wrack. Het was eigenlijk geen haven, maar een aanlegplaats tussen de klippen en zeer moeilijk te bereiken. De kapitein mocht geen ogenblik de kaart noch het kompas verlaten en moest de stuurman aanhoudend raad en richting geven. Gedurende het lage tij stond de kutter droog op de naakte rotsgrond. In één enkel tij moest de lading geschieden en dat was vanzelfsprekend een drukke karwei. Een ploeg kustbewoners hielp daaraan mee. Zij hadden het niet gemakkelijk met die kwade kreeften, die één tot twee kilo wogen, een lengte hadden van 30 tot 40 cm. en zich met hun lange rijsers verschrikkelijk konden verweren.

De kustbretoenen leefden gedeeltelijk van de kreeftenvangst. Tussen de rotsen huisden deze glanzend blauwe schelpdieren. Er waren ook langoustes bij, hel rood van kleur en lekkerder dan gewone kreeften. De vangst geschiedde bij middel van korven, 75 cm. hoog en voorzien bovenaan van een soort gevlochten trechter waarin stokjes met lokaas waren vastgehecht. De korven stonden tussen de rotskloven en de kreeften, op zoek naar voedsel, klommen de korven op en vielen in de korf, waar zij gevangen bleven. Bij laag water vaarden kleine bootjes naar de korven. De kreeften werden er uitgehaald en op de bootjes in waterbakken of beunen geladen om verzameld te worden in een gemeenschappelijken kreeftenvijver, waar zij de komst van de kutter verbeidden.

Gedurende de terugreis had de kutter 5000 kilo gezouten platvis aan boord. Dagelijks werden er enkele tonnen geledigd in de kreeftenbeun en zo bewaarde de lading het leven.

Bij zijn aankomst te Nieuwpoort legde de kreeftenkutter aan bij de thans verdwenen loskaai aan de

Oostkant van de Geule, waar toen de oesterput van de heer Haelewyck lag. In een kreeftenvijver voederde men verder de dieren tot zij vollen wasdom hadden bereikt. Zij werden dan met zeegroen — klakkers genoemd — in korven ingepakt en vooral naar de grootsteden van Duitsland verzonden.

Na Sint-Michielskermis werd de kutter versast en bleef 's winters in de Brugse vaart liggen met neergestreken masten. Het was de tijd om touwwerk en zeilen na te zien en te herstellen, en de boot zijn verf te geven.

Benevens *L'Etoile de la Mer* vaarden nog twee andere kutters op kreeften vanuit de haven van Oostende. Zij hadden bij het volk een populaire bijnaam. De ene heette « De Witten », de andere noemde men « Poedding ».

In 1910 werd de Nieuwpoortse kreeftenkutter verkocht om afgebroken te worden. Aan het Kattensasje viel hij onder de hamer en de weggen. Met hem verdween de kreeftenkweek te Nieuwpoort.

Kapitein Lauwereins, gevorderd in ouderdom, had zijn rust verdiend. Hij sleet zijn oude dagen op de werf van Emiel Vandenabeele. Toen de oorlog in 1914 uitbrak en Nieuwpoort te vuur en te vlam stond, week hij en werd uitgeschud te Mers-les-Bains in de Somme. Van op de hoge falaisen kon hij lang blijven turen naar de zee, die hij zolang doorkruist had en waarmee hij vergrootid was geweest. Hij overleed aldaar in de familie van zijn zoon, August Lauwereins-Vinck, op 13 Februari 1916, in de ouderdom van 83 jaar.

P. DECLERCQ

LIEVER EEN WIJNPEER. — De groenselmarchand uit de straat had 33.000 fr. gewonnen met te pronostiekieren. « We moeten mijnder dat niet hên, zei de melkboer, w'hên wijnder liever een wijnpêre ». W'hebben daar geen keure van, wilde hij zeggen. 't Is alzo lijk in de goeste van de vos en de druiven.

Brugge.

A. M.

BEUKEVLIEF

In Bieckorf 1953, blz. 146, wordt door J. D. L. gezocht naar de oorsprong van de naam Beukevliet, een waterloop op Houtave en Nieuwmunster. Ziehier daaromtrent enkele inlichtingen.

De oudste toponymen van die naam, die De Flou opgeeft onder het trefwoord Buddijc vliet (II, 992), zijn de volgende:

In Niemonstre nord over de *buddincvliet* (1291, Cart. Magd. Brug.); in Niemonstre bezuden der kerken, benorden *buddincvliet* (1291; Cart. Magd. Brug.); in Niemonstre nord over den *buddijcvliet* (1310, Cart. Magd. Brug.); in Niemonstre zuud vander kerke ende nord over den *buddijcvliet* (1310, Cart. Magd. Brug.). We voegen erbij, als niet vermeld bij De Flou, uit de Ommeloper van de Waterynghe van Blankenberghe van 1478, folio 247 (Staatsarchief te Brugge): « ende ande noordhende vande waterghanc gheheeten de *bucvliet* ». Daarna verschijnt die benaming onder die laatste vorm zonder onderbreking, tot ze de huidige vorm aanneemt van *Beukevliet*, zoals het woord nu in de volksmond voorkomt en vermeld staat op de kaarten van het Militair Cartographisch Instituut.

De Beukevliet is een afwateringsbeek, die uit de watergank langs de Jokweg in oostelijke richting loopt, bijna rechtdoor, gedeeltelijk op grondgebied Houtave, gedeeltelijk op de grens van Nieuwmunster en Houtave (niet op Vlissegem), om daarna met de Schellevliet in de Kiekenvliet te vloeien, langswaar de waters afgevoerd worden naar de Blankenbergse Vaart, vroeger de Groote Ee genaamd.

De naam *buddinc*-, *buec*-, *beuke*-, dient in betrekking gesteld te worden met de persoons en plaatsnaam *Buddinga*. Ziehier het zesttal vermeldingen van deze laatste. De drie eerste leren ons niet veel: In Novo Templo (Nieuwmunster) vidua Claymans van *Buddica* (1250, Gener. Rente S. J. Hosp.); super unam lineam terre jacentem in novo templo que terra vocatur *hislinc de buddinga* (1301, H. Bloed, f. 2); Ymma de *buddike* in novo templo. De drie laatste geven we nu meer in extenso weer, met uitleg, daar ze toelaten de juiste ligging van *Buddinga* te bepalen.

De eerste heeft betrekking tot een stuk land gelegen ergens in de driehoek tussen de Jokweg en de steenweg naar Den Haan: « Jr. Adelice vorseit (Monins filius Clais weduwe) houd van Sente Janshuus ii linen lands daer of, zo heet dene line talemansstrinc, entander line heet langhestrinc,

ende leght te *buddike* ; de herewech ende de waterganc liggher of oesthalf, sente marien magdalenenland in brugghen of nordhalf; inde solvit v sol tsjaers te gheldene bau arvelike. »

In het tweede citaat wordt het stuk land bedoeld, gelegen omstreeks in het midden van het perceel gecadastréerd onder de Sectie A nr. 582 ; hier wordt heel klaar de ligging aangeduid van *Buddike* :

« Hannin Heine (later bijgeschreven :) Claimans van *Budike* houd van Sente Janshuus vii linen lands ende ligghen of oesthalf van den warve te *buddike*, ende daer willen hup woende Claiman van *Buddike*, ende dit es of sudhalf der kerke ende of westhalf desen warve loopt de herewech ende de waterganc ; Ghiselinc filius Claisland leghter of oesthalf, Arn. filius Noirszonland of zuudhalf ; inde solvit xx sol tsjaers bau te gheldene. »

De letterlijke vertaling van deze tekst luidt als volgt : Jan Heine (latere eigenaar :) Claimans van *Buddike* houdt van St Janshuis (St Janshospitaal te Brugge) zeven lijnen lands die liggen ten Oosten van de hofstede te *Buddike*, waarop woonde wijlen Claiman van *Buddike*, en deze (hofstede) ligt ten Zuiden van de kerk (van Nieuwmunster) en ten Westen van deze hofstede loopt de heirweg (nu Jokweg) en de waterganc ; het land van Ghiselinc, zoon van Clais, paalt er ten Oosten aan ; het land van Arnold, zoon van Noirszoons, paalt er ten Zuiden aan ; daarvoor betaalt hij twintig stuivers sjaars, op Bamis (1 October) te vergelden.

Het land bedoeld in de derde en laatste vermelding is de driehoek aan de oostkant van de percelen onder Sectie A, nrs. 515-516 :

« Ghiselinc filius Clais filius Tricen (?) houd van Sente Janshuus i line xiii roeden lands ende es i drie hoecke stickein ; Claimans landwas leghter of nordhalf an ; Ghiselinc Clais zons huutwech of oesthalf, land bachten warve te *buddike* of westhalf an ; inde solvit v sol tsjaers bau te gheldene. »

Uit de drie laatste citaten, alle drie gevonden in het Rentebouc van S. Janshuus, Niemonstre Rente, dat dagtekent van omstreeks 1300, kunnen we opmaken dat Buddinga gelegen was ten Zuiden van de kerk en ten Westen van de huidige Jokweg (de herewech ende waterganc) ; de plaats kan zo met zekerheid vereenzelvigd worden met de hofstede nu toebehorende aan de gebroeders Van Maele te Nieuwmunster. De Beukevliet ligt op 700 m. ten Zuiden van die hofstede.

De plaatsnaam Buddinga duidt een frankische nederzetting aan, waarvan het ontstaan teruggeschoven moet worden tot de 10^e eeuw (Gyseling, Toponymie van Oudenburg, blz. 85). Uit andere gegevens van toponymische en geologische aard kunnen we uitmaken dat de stede zelf ten Noorden paalde aan moerassige of zompige gronden, die in de 14^e eeuw nog de naam droegen van « Westmeet » (westelijke moeras); uit de verdeling van de eigendommen volgens de Ommeloper van 1478 anderzijds staat vast, dat de oorspronkelijke nederzetting zich uitstreckte, ten Oosten, tot op de hoogte van de hofstede nu bewoond door Victor Kint, en ten Westen, een tweehonderd meter over de Jokweg; in de 15^e eeuw behoort het grondgebied ten Zuiden van de grens van Nieuwmunster tot aan de Beukevliet aan de Magdelene van Brugge; dit deel echter kan heel wat vroeger aan de heren van Buddinga hebben toebehoord en later geschonken zijn aan de Magdalene: zo was Buddinga wellicht ten Zuiden begrensd door de Beukevliet. Daar het bodemonderzoek op belangrijke verwickelingen wijst van de waterafvoer op Nieuwmunster en omliggende gemeenten in de 9^e en 10^e eeuw, is het niet onverantwoord te vermoeden dat de eerste bezetters van Buddinga genoodzaakt waren op de zuidelijke grens van hun eigendom een waterloop aan te leggen, die dan ook tot heden hun naam draagt.

Het toponym Buddinga, Buddinc, Buddijc, of een dergelijke, wordt in de volgende eeuwen niet meer vermeld. De eigendom staat in 1478 aangeschreven op naam van *Jan Loschaert*. De naam kan men echter nog terugvinden in de bekende familienaam *de Pitteurs de Budinghen*.

In de Ommeloper van de Waterynghe van Blankenberghe van het jaar 1478, staat diezelfde hoek van Nieuwmunster vermeld onder een andere benaming: « daer de suut van nyemunster woont welke men heet *ten pijskene* » (folio 237). Het ware moeilijk om dit toponym, dat nergens elders te vinden is, zoals het nochtans klaar en duidelijk geschreven staat, af te leiden van buddijc. Wie kan daarover meer uitleg verschaffen?

Wie kan ook de etymologie geven van *Kiekenvliet*? De oudste vermelding hiervan dagtekent van omstreeks 1300: ii gemeten lands die ligghen te *kietins brugghe* (Rentebouc S. Janshuus, folio 119). Nu wordt die brug genoemd Kiekebrugge, over de Kiekevliet of het Kiekezwijn.

P. STEYLAERS

EEN OUD SCHILDERIJ UIT DE ABDIJ VAN GROENINGE

In de huiskapel van de Kliniek der H. Familie, Groeningelaan te Kortrijk, hangt tegen de linker zijmuur een schilderij dat wel enige aandacht verdient. Het is een eikenhouten paneel met een bovenrand in boogvorm uitgesneden. Op het eerste zicht doet het zich voor als het middenpaneel van een triptiek. Het stuk is in slechte staat, het paneel midden-door gespleten en, wat erger is, door overschildering verknoeid. Dat is vooral het geval met de hoofdfiguur, de H. Maagd Maria in een nimbus (mandorla), omgeven door vier engelen. Niet meer gaaf, doch beter herstelbaar zijn de twee « donateurs » die knielen onderaan vóór een landschap dat met water en bouwwerk gestoffeerd is. De afmetingen zijn : 152 x 96 cm.

Het schilderij hing in de jaren 1880-90 in een van de Kortrijkse huizen van de Zusters van de H. Familie (St. Jozefsgesticht of het nieuwe St. Carolus Borromeus). Omstreeks 1890 heeft H. De Jonckheere, onderpastoor op O. L. Vrouwekerk te Kortrijk, dat schilderij van de Zusters losgekregen in ruil voor een nieuw gotiek crucifix. En het stuk heeft hem 1895 begeleid naar Vijvekapelle, Beveren (Yzer) en Hulste, waar hij achtereenvolgens pastoor werd, en later naar Ingelmunster, waar hij in 1922 als emeritus ging wonen. Hij zou aldaar, bijkans honderdjarig, overlijden in 1946. Hij was geen kenner, doch een liefhebber van antiquiteiten ; hij hechtte veel waarde aan dat schilderij en heeft aan vrienden en kennissen meer dan eens uitvoerig zijn « versie » verteld, die hij in 1936 bondig heeft neergeschreven. En wel in de volgende omstandigheden.

Hij was bij de negentig en veel bezig met zijn testament. Hij zal enig bezwaar hebben gehad, het schilderij naar erven te laten gaan. Hoe dan ook, hij schreef in 1936 een akte van « schenking » aan de vroegere eigenaar. Aldus is het schilderij na zijn dood (1946) naar de Zusters van de H. Familie te Kortrijk teruggekeerd.

Hier volgt nu de tekst van het eigenhandig document van pastor emeritus H. De Jonckheere. (1)

Op den omslag :

« Aan de Z. E. Moeder van 't Godshuis de H. Familie te Kortrijk, deze schilderij der verschijning van O. L. V. van

1) Bewaard in het archief van de Zusters der H. Familie.

Houtmarkt en de Kanunnikstraat (tegenw. Groeningestraat) door de Kortrijkse architect Jan Persyn laten bouwen.

Laurentius, geboren in 1548, was 16 jaar toen hij in Ter Duinen (Koksijde) geprofest werd. De grote abdij stond toen in de jaren van haar diepste verval. Beeldenstorm en burgeroorlog zouden weldra de grotendeels verlaten abdijgebouwen vernielen en de kloostergemeente verstrooien. Laurentius is juist in deze bittere jaren van scheuring abt geworden; gekozen in 1580, werd hij eerst vijf jaar later door Farnese in zijn waardigheid bevestigd. Van de nog levende Duinheren keerden een dozijn niet meer terug. De 38-jarige abt stond, in 1585, aan het hoofd van een Ter Duinen dat tot op zes monniken gevallen was. Hij leefde echter op hoop van een vrede die de rijke kloosterbezittingen in de poldergebieden weer zou renderend maken, berentte zoveel hij kon, en verkocht als hij niet meer verder kon. Zo hield hij het aloude Ter Duinen in leven. Hij vestigde zich ten slotte op het Hof ten Bogaerde te Koksijde, dat tot klooster werd omgebouwd. Toen hij, ten dele verlamd, in 1606 ontslag nam, telde Ter Duinen 18 monniken, waaronder de jonge Adriaan Cancellier en de diaken Bernard Campmans: de twee grote figuren die de restauratie van Ter Duinen zouden voltrekken.

Laurentius was 58 toen hij zich bij zijn zuster, abdis Elisabeth, in het nieuwgebouwde Groeninge te Kortrijk terugtrok. Daar was en bleef hij in familie, ook na de dood van Elisabeth (1608). Immers de nieuwe abdis Maria de Pickere, een begnede erfdochter uit de streek van Deinze, was zijn volle nicht. En zijn zuster Florence, die in 1609 haar man verloor, kwam enkele maanden later als weduwe Vasseur het familiale Groeninge vervoegen.

Het beeld van de maagschap Vanden Berghe in het kader Groeninge-Ter Duinen is hiermede nog niet volledig getekend. Immers Laurentius had zijn neef Jan Van den Berghe — de eerste novice door hem in 1580 aanvaard, prior van Ter Duinen en tegelijk pastor van Adinkerke — in 1606 meegenomen naar Groeninge als « pater » van de zusters en kapelaan van hemzelf.

En nog een andere neef stond op het schaakbord van abt Laurentius: zijn geliefd petekind, Laurentius De Wulf, van jongsaf in het klooster opgevoed en in 1594 geprofest, was in 1606 een flinke monnik van 27 jaar, als voorbestemd tot de successie. Toen abt Laurentius in 1606 ertoe besloot te resigneren, had hij de zekerheid dat zijn neef Laurentius hem zou opvolgen. Hij rekende echter zonder de diplomatie

van de Aartshertogen, die een monnik uit de abdij van Loos (Rijsel) in Ter Duinen aanstelden (1). Deze onverwachte zet vanuit Brussel brak niet alleen de voogdij van de Vanden Berghe's, oom en neven, in Ter Duinen : feitelijk heeft dat ingrijpen van de Geheime Raad onze *abbas resignatus* naar Groeninge gevoerd en op ons schilderij doen terechtkomen. Abt Laurentius had immers zijn lijfrente, onder het gedroomde abbatiaat van zijn neef, ontworpen als volgt : een jaarlijks pensioen van 2000 gulden te heffen op de kloosterhoeven naar zijn keus ; met een monnik als kapelaan en een dienaar zou hij zich vestigen in het Duinhuis van Veurne of Nieuwpoort « *tzynder keure ende optie* ». Brussel legde nu de volgende regeling op : een pensioen van 600 gulden ten laste van Ter Duinen wordt toegekend aan Pieter Pantin, deken van Sint Goedele te Brussel en aalmoezenier van de Aartshertogen ; de resignerende abt zal zich tevreden stellen met een pensioen van 1000 gulden en jaarlijks een vette os uit de kloosterbilken van Veurne-Ambacht. (2)

Abt Laurentius heeft dan ook bedankt voor het Duinhuis van Veurne of Nieuwpoort. Terwijl zijn neef Laurentius als biechtvader naar Douai (N. D. des Prés) overging, verhuisde hij met zijn neef Jan naar het splinternieuwe paterskwartier door zijn zuster, abdis Elisabeth, te Kortrijk opgetrokken. Hij leefde daar buiten « de obediëntie ende congregatie » van Ter Duinen en zou alleen nog in zijn laatste levensjaar, per brieve, een uiterste en vergeefse maal optreden om als eerste kandidaten bij de abtskeus, gehouden in Ten Bogaerde (Aug. 1610), zijn neven Laurentius De Wulf en Jan Vanden Berghe aan te prijzen.

Inmiddels had de met jicht gekwelde abt de blik naar de eeuwigheid toegewend en in de nieuwe kerk van Groeninge een waardig grafmonument laten in gereedheid brengen dat de oirle Vanden Berghe in dienst van Citeaux zou verheerlijken.

De familiekelder werd aangelegd vóór het hoogaltaar in de abdijkerk van Groeninge. In 1608 werd abdis Elisabeth daarin bijgezet. Abt Laurentius liet een grote zerk op deze kelder leggen met drie « *figueren daer in ghegraveert* » : hij zelf in het midden, rechts van hem zijn zuster Elisabeth, links zijn nicht Maria de Pickere. Hij zelf daalde ten grave in 1611, zijn nicht in 1618. En daar rustte hij, abt van Ter

1) De biechtvader van Marquette, André Duchesne.

2) GOK Kortrijk. Handelingen VII. 1928, 73.

Duinen tussen twee abdissen van Groeninge, totdat kerk en klooster in 1797 ten onder gingen.

Abt Laurentius zorgde ook nog voor « een schoon epitafie daer hy vooren licht begraven, ende binnen syn leven ingheschildert is ». In dat « epitafie » van de Kroniek mogen we misschien het hier besproken schilderij erkennen. Immers de beschrijving voegt er aan toe dat abdis Maria de Pickere daar ook « in gheschildert » is, samen met de beide neven Jan Vanden Berghe en Laurentius De Wulf. (1)

Aanvaardt men deze identificering, dan zou dat « epitafie » een drieluik geweest zijn met abt Laurentius en de regerende abdis Maria de Pickere op het middenpaneel en de beide neven op de zijvleugels. En de datering zou vallen tussen 1608 en 1611. (2)

Mogelijk staan we voor een ander stuk, dat in geen geschreven getuigenissen vermeld wordt en dat de abt en zijn zuster Elisabeth zou voorstellen. In dat geval zou het schilderij na de resignatie van abt Laurentius (1606) en vóór de dood van Elisabeth (1608) te dateren zijn.

Hoe dan ook, het schilderij heeft een bijzondere documentaire waarde. Van abt Laurentius Van den Berghe, een hoofdfiguur uit de overgang van oud naar nieuw Ter Duinen, is geen ander origineel portret bewaard. En de knielende abdis — zij weze de zuster of de nicht van abt Van den Berghe — is de oudste bekende voorstelling van een klooster-vrouw van Groeninge.

A. VIAENE.

1) Cart. Groeninghe p. LXIV-LXV. — G. Jongelinus in zijn *Notitiae Abbatiarum O. Cist* (Liber IX, p. 23; Keulen 1640) vermeldt het volgende inschrift van het groot paneel met het portret van de abt, hangend bij zijn graf: « Sepulture van den Eerw. Heere, Damp Laurens Van den Berghe, Filius D'Heer Jan, geboren tot Ingelmunster int jaer 1548 ende naerdien hy geweest hadde Religieus int Clooster ten Duynen den tyt van 16 jaeren, es Prelaet geworden vanden selven Cloostere, ende heft de Praelatuere bediendt den tyt van 27. jaeren, tot dat hy de selve Prelatuere resigneerde, ende overleedt den 26 Augusti 1611, allwaer hy licht begraeven ».

2) Onze mededeling steunt op: Algemeen Rijksarchief Brussel, *Papiers d'Etat et de l'Audience*, Reg. 905 f. 118-126; 911, f. 70-84; 921, f. 41-72; 923, f. 98-115. En verder het uitgegeven *Cartulaire* van de abdij van Groeninghe (Brugge 1872). — *Handelingen van de Geschied- en Oudh. Kring Kortrijk* VII, 1928, 73; XI, 1932, 164-171. — Biekorf 1933, 5-6; 1951, 13. — Carolus de Visch geeft p. 101 in zijn *Compendium Chronologicum...* de Dunis (Brussel 1660) het Latijnse inschrift van de driedubbele grafzerk.

In Memoriam.

KAPELAAN LAMERANT VAN RENINGELST

Op 12 Febr. 1953 overleed te Ieper de negentigjarige rustende kapelaan Gustaaf Emiel Lamerant. Geboren te Reningelst op 3 Jan. 1863, werd hij priester gewijd te Brugge 15 Juni 1889; hij had het zeldzame geluk zijn gouden en diamanten priesterjubileum te kunnen vieren.

Na zijn theologische studies werd Lamerant in Oct. 1890 onderpastoor op de St. Magdalena te Brugge; om wille van zijn al te voortvarende persoonlijke opvattingen, o. m. op democratisch gebied, werd hij in Mei 1897 verplaatst naar Watou waar hij een goede tien jaar als kapelaan werkzaam was. Hier nam hij Nov. 1908 ontslag en ging zich vestigen als habituant in de schaduw van de Sint-Maartenstoren te Ieper. Gedurende de oorlog 1914-18 verbleef hij achtereenvolgens te Reningelst, Watou, Winnezele, De Panne; in 1918 nam hij zijn intrek te Veurne om in 1922 voorgoed naar Ieper terug te keren.

Lamerant heeft aan Biekorf meegewerkt vanaf 1911. Hij begon er met een historisch-geografische studie over de richting van de Nederschelde (22, 1911, 49-59). Het volgend jaar leverde hij een studie over de plaatsnaam Reningelst (23, 1912, 177; 209). Verder plaatste hij alhier bijdragen over gedenkwaardige mannen van zijn geboortedorp: over de geloofsheld Karel Ryckewaert (25, 1914, 109); over de in 1568 ter dood gemartelde drie priesters van Reningelst en de echtheid van hun begraafplaats (29, 1923, 121; 124; 249). Reeds vroeger had hij elders (*Annales Soc. Emulation*, 59, 1909, 226-249) over dat laatste onderwerp gehandeld. In 1928 deed Lamerant op eigen kosten een gedenkzerk oprichten te Dranouter, op de zuidhelling van de Zwartenmolenberg, op de plaats waar de drie gemartelde priesters van Reningelst gestorven zijn.

Lamerant voelde zich zeer aangetrokken door de Bijbelstudie. In 1921 publiceerde hij (Brussel, *Standaard-Periodica*) twee bundels met een zeer persoonlijke uiteenzetting over de zondvloed, de ligging van het aards paradijs, de tijdrekening van Adam tot Mozes en de voornaamste eerste afstammelingen van het eerste mensenpaar. Talrijke handschriften met studiën over het Oud Testament en de Apocalypse konden, omwille van de Freudiaanse tendenz, geen imprimatur verkrijgen en bleven onuitgegeven.

Bij zijn terugkeer te Ieper in Mei 1922 ondernam Lamerant vruchteloze opgravingen in de puinen van de Sint-Maartenskerk om er het vermoedelijke graf van de glz. Margareta van Ieper terug te vinden.

Meer en meer werd de devotie tot O. L. Vrouw van Thuyne hem bijzonder dierbaar. Om de verering tot de patrones van Ieper bij het volk dieper ingang te doen vinden, schreef hij in 1929 het devotieboekje « O. L. Vrouw van Thuyne », uitg. G. Bras-Tavernier, Ieper. En op de plaats, waar tot in 1578 buiten de oude Boezingepoort, langs de weg naar Boezinge, de aloude parochiekerk van « Brielen-kercke » te Ieper had gestaan, liet hij met eigen gelden een schone kapel bouwen, die te Ieper in de volksmond de naam draagt van « Lamerant's kapelle ». Ieder jaar op een Zondag in Mei richtte Lamerant een bedevaart in naar deze kapel. Een talrijke schaar gelovigen trok vanuit de Sint-Maartenskerk al biddende naar het heiligdom, vergezeld van de geestelijkheid. Gekomen bij de kapel, die veel te klein was om al het volk te bevatten, bleef de menigte stilstaan op de steenweg en een predikant, rechtstaande in een open auto, hield er ieder jaar het sermoen in open lucht ter ere van O. L. Vrouw. Daarna schoof het volk binnen in de kapel, waar gezegend werd met een relikwie van O. L. Vrouw.

In 1911 gaf Lamerant bij Callewaert-De Meulenare te Ieper een verzameling « Vlaamsche Wondervertellingen uit Fransch-Vlaanderen » in het licht. Deze bundel, die 13 vertelsels van éézelfde verteller bevat, is naar het oordeel van H. Stalpaert « in zijn trant het beste dat we bezitten ». (Biekorf 47, 1946, 62). De Standaard-Boekhandel zorgde in 1929 voor een herdruk en liet in 1951, onder verscheidene titels, deze van ouds geliefde verhalen in kleine bundeltjes een derde maal verschijnen.

Lamerant liet een merkwaardige verzameling boeken na, die hij met liefde had bestudeerd en waaronder de Gewijde Boeken hem het meest hadden geboeid. De vrome wens, die op zijn doodsanctje te lezen staat, maken wij ook tot de onze : « Moge hij thans God zelf aanschouwen waar alle sluiers voor zijn ogen wegvallen in de hemel ! »

P. DECLERCO

ZANTEKOORN. — « Hulder hieltjes liggen nog zochte. » Wordt gezegd van gastjes van 14-15 jaar die op niets te peinzen hebben en in 't gelukkigste van hun leven zijn. Brugge. A. M.

MENGELMAREN

GEWIJDE KUNST TE KORTRIJK.

Door de jubilerende Kon. Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk werd in de lokalen van het « Fort » een merkwaardige tentoonstelling (21 Juli-9 Aug.) ingericht. Het Inrichtend Comité verdient de meeste lof voor de smaakvolle presentatie van de kerkelijke kunstschaten uit de Leiestad, alsook voor de verdienstelijke samenstelling van de Catalogus (Druk. Rob. Beyaert, Kortrijk ; 88 blz. ; 25 fr.)

Het edelsmeedwerk uit de kerken en kloosters had er de eerste en meeste plaats met 110 op de 171 tentoongestelde nummers, een tiental kandelaars niet medegerekend. Op de overige nummers stonden schilderijen, beeldhouwwerk en enkele getijdenboeken.

Voor de identificering van het edelsmeedwerk is men te Kortrijk jammerlijk belemmerd. In de Verantwoording van het Comité lezen we de volgende droevige vaststelling : « Door de jongste oorlogsomstandigheden zijn de stempelplaten met de merken der Kortrijkse meesters (bewaard in het Museum en jammerlijk nooit gefotografeerd), alsook het « Register van alle de placcaeten, ordonnantien regarderende de Neeringe van de Goudt- en Silversmeden binnen de stad Cortryck, 1515-1769 » (bewaard in het Stadsarchief) zoek geraakt. Vooralsnog konden die beide uiterst belangrijke documenten niet teruggevonden worden. »

Jubileum en tentoonstelling vestigen eens te meer de aandacht op onherstelbare en zelfs niet te controleren verliezen die de Kortrijkse collecties sedert 1940 hebben ondergaan. We bedoelen de collecties van het vroeger zo rijke Museum voor Oudheidkunde en Sierkunst, in de Kortrijkse volksmond : het Museum « van d'Hallen ». De Hallen zelf werden zwaar getroffen en hun sloping zal weldra het verarmde stadsbeeld van Kortrijk nog verarmen. Niet zonder weemoed leest men de officiële mededeling (1950) van het Stadsbestuur :

« Dit zeer rijk museum werd tijdens de oorlog geheel vernield, slechts een gedeelte van de voorwerpen, die licht vervoerbaar waren, konden in veiligheid gebracht worden. Niets laat voorzien dat het museum spoedig opnieuw ingericht zal zijn, daar de stad over geen geschikt lokaal beschikt. »

Wanneer vindt Kortrijk een baron Joseph de Bethune terug, stichter van de Kring, vrijgevege verzamelaar, onvermoeide inrichter, ja schepper van een Museum dat niet weinig heeft

bijgedragen om de naam « Kortrijk-Kunststad » te rechtvaardigen ? Door zijn ijver en mildheid was de Broeltoren te klein geworden : hij verkreeg, niet zonder moeite, de verdieping van de herstellde Nieuwe Hallen — een heerlijke ruimte ! — en leidde de verhuizing en inrichting van zijn geliefd Museum, dat op oudejaarsavond 1911 ingehuldigd werd. De herinrichting na 1918 mocht hij zelf niet meer voltooiën ; zijn werk werd echter door mannen als Viérin en Dobbelaere behartigd en, dank zij de bekwaamheid en verkleefdheid van conchierge Pol Deloddere, was het Museum in 1921 weer toegankelijk, mooier dan te voren.

Tot deze tentoonstelling heeft de collectie van het Museum weinig bijgedragen. Men had er gaarne het kerkelijk borduurwerk gezien en vooral de mooie reeks kostuums en geborduurde mantels, zilveren kronen en schepters van oude geklede Lieve Vrouwenbeelden, die men eertijds in de zaal der Hallen mocht bewonderen. Ook de prachtige figuren van de Italiaanse kerstkribbe, weleer door Mevrouw Joseph Laigneil aan het Museum geschonken, hadden voor deze gelegenheid de bergplaats mogen verlaten.

Het sein is nu gegeven. Een tentoonstelling als deze is een wekroep en een programma. Het Museum te Kortrijk mag niet begraven blijven. Veel is verloren, doch veel moet nog bewaard zijn. De enige collectie damastlinnen wordt hersteld. Dat men ook de rijke verzameling aardewerk weer bovenhale en eens ten toon stelle : naast de prachtige reeksen Rouaans en Doorniks, zal men gaarne de merkwaardige vitrine met Torhouts aardewerk terugzien, en vooral ook de Kortrijkse faïence : dat zeldzaam stel in wit en blauw, genre Delft, vervaardigd in het enige en kortstondige ceramiekbedrijf dat de Leiestad vóór 1800 heeft gekend. Geen stad kan gedogen dat zulke cultuurschatten zouden verloren gaan. En de herinrichting zal schenkingen uitlokken die de geleden verliezen weer zullen goedmaken. A. V.

SINT ILLEHERUS VEREERD TE BRUGGE.

Illeherus (alias Ilherus, Ilarius) is een der metgezellen van de H. Bonifacius die samen met de grote apostel van Germanië de marteldood onderging te Dokkum in Friesland in 754. Uit een studie van de Bollandist P. M. COENS (*Le culte ancien, à Bruges, du martyr S. Illehère, compagnon de S. Boniface*, in *Analecta Bollandiana*, 71, 1953, 53-73) blijkt dat de Brugse O. L. Vrouwekerk, die onder het patronaat van de bisschoppen van Utrecht stond, reeds in de 10e eeuw (of ten

laatste in het begin der 11e eeuw) relikwieën bezat van de H. Illeherus. Eerst een goede eeuw later, ten tijde van graaf Karel de Goede en proost Bertulphus, zou dezelfde kerk de eerste relikwieën van de H. Bonifacius — haar traditionele « stichter en patroon » — uit Utrecht krijgen. Dat gebeurde bij de beslechting van een langdurig geschil tusschen het Brugse kapittel en de bisschoppen van Utrecht. En de meester heeft sindsdien de discipel verdrongen : de verering van St. Bonifacius verving de veel oudere cultus van St. Illeherus. Twee eeuwen later, in 1324, hebben de Brugse kanunniken nieuwe en grotere relikwieën van de H. Bonifacius aangevorven uit Fulda.

In zijn geleerde en oorspronkelijke studie over de overbrenging van de relikwieën der beide heiligen, raakt P. Coens de tere punten aan uit de oudste kerkelijke geschiedenis van Brugge. Een reeks aanwijzingen en vingerwijzingen die voor verdere studie zeer kostbaar zijn en P. Coens eens te meer laten kennen als de Bollandist die in oud en nieuw Vlaanderen thuis is.

BRUGSE KRONIEK VAN ALLAERT. 1713-1787.

De schrijver van deze Kroniek, Michiel Frans Allaert (1712-1789), is een man uit de kleine burgerij, parochiaan van St. Salvators. Was hij gehecht aan de « waterdienst » van zijn stad ? Men zou het gaan denken bij het lezen van de talrijke aantekeningen over waterleidingen, putten en pompen van Brugge. Allaert begon zijn Kroniek omstreeks 1750 : de jaren 1750-1787 vullen dan ook het grootste deel (blz. 19-62) van zijn boek. Zijn belangstelling is strikt lokaal, met nu en dan een nieuwsje uit Gent ; zij beperkt zich tot het nieuws van de dag : moord en brand, kriegsverrichtingen, openbare werken, feestelijkheden en processies. En daarin ligt ook haar waarde ; zij brengt bijzonderheden uit het alledaagse leven die de Brugse kronieken der 18^e eeuw dankbaar aanvullen. Voor enkele bekende gebeurtenissen brengt zij de versie van de kleine man. Dat is o. m. het geval met het relaas van het volksoproer tegen de « Patriotten » in 1787. Burgemeester Coppieters verhaalt in zijn Journal op zijn manier het optreden van zijn schoonzoon, de tesorier de Peneranda, bij de plundering van het huis van kanunnik van Hoonacker ; Allaert laat hierover een andere klok horen.

De uitgave brengt niet de oorspronkelijke tekst, doch een zeer getrouwe overzetting in modern Nederlands, bestemd voor het publiek van het lokaal nieuwsblad waarin de Kroniek

in feulletons verschenen is. Een uitvoerig register van personen, plaatsen en zaken maakt de uitgave ten volle bruikbaar.

— A. SCHOUTEET. *Ghedinckboeck van M. F. Allaert*. Brugse Kroniek over 1713-1787. Brugge, Graphica, 1953. 70 blz. ; 35 fr.

DE KONINKLIJKE HARMONIE DER CONGREGATIE.

IZEGEM 1853-1953.

Het Gedenkboek (niet in de handel) uitgegeven door het Bestuur van de Koninklijke Harmonie der Congregatie van Izegem als « een blijvende herinnering aan het Jubileum » verdient een heel bijzondere eervolle vermelding. Het is een model van samenstelling en uitvoering ; de beste namen van « boos Izegem » zijn er aan verbonden, niet het minst de naam en faam van de Drukkerij Strobbe die het keurig geïllustreerd album tot een echt typografisch juweel heeft afgewerkt.

Het voornaamste tekstgedeelte is een « *Beknopte Geschiedenis* » van de jubilerende Harmonie, opgesteld door J. GELDHOF en C. STAES. Een eeuw plaatselijke geschiedenis van Kerk en Volk ligt in deze rijk gedocumenteerde 24 bladzijden weer-spiegeld. Er is méér op komst, men voelt het bij de lezing van zulk een hoofdstuk ; er zit een gehele « Geschiedenis van Izegem » in de oven. Dit heerlijk Gedenkboek is er de blijde en fiere boodschap van.

OUDE SCHILDERKUNST TE DAMME.

De verzameling schilderijen, tentoongesteld in het Van Maerlant Museum (zie boven bl. 96), wordt uitvoerig beschreven door GEORGES MARLIER in een geïllustreerde brochure : *La Peinture Ancienne au Musée van Maerlant* (Eigen Beheer van het Museum, 1953 ; 80 blz. ; 7 buitentekstplaten). De vijf studiën worden ingeleid door C. J. Neuhuys. Van dat werkje verscheen tegelijk een verzorgde Nederlandse vertaling door Simone Mestdagh. De prijs is 45 (met platen) en 25 fr.

Deze studiën zijn zeer lezenswaard. In de eerste, gewijd aan de onbekende « Kop van een Monnik » door Jan van Eyck, vernemen we hoe dat merkwaardig paneeltje, geroepen om in 1902 op de beruchte Tentoonstelling der Primitieven te Brugge te verschijnen, er op het appel ontrak. De studiën gewijd aan de Meester van de Maria Magdalenallegende, aan Albert Bouts en Barend van Orley zijn perfect gedocumenteerd en flink geschreven. — Naar we vernemen, blijven de zeven schilderijen tentoongesteld tot einde September. V.

Opstel en Beheer :

A. VIAENE, Annunciatenstraat, 76, Brugge.

Postrekening : 2335.37

Abonnementsprijs : 100 fr.